

AXBOROT TIZIMLARINING SIFAT VA SAMARADORLIK KO‘RSATKICHLARI

**Allashkurov Dilshodbek Mansurovich¹, Sultonova Rohila Bahrom qizi²,
Tursinboyeva Maftuna Shuhrat qizi³**

¹*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To‘rtko‘l fakulteti assistenti*

²*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To‘rtko‘l fakulteti Axborot tizimlari va texnologiyalari yo‘nalishi talabasi*

³*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To‘rtko‘l fakulteti Axborot tizimlari va texnologiyalari yo‘nalishi talabasi*

¹*e-mail: allashkurovdilshod@gmail.com, ²e-mail: rohilasultonova25@gmail.com*

³*e-mail: tursinboyevamaftuna61@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborot tizimlarining sifat va samaradorlik ko‘rsatkichlari, ularning infratuzilmasi hamda zamonaviy boshqaruv va iqtisodiy jarayonlardagi o‘rni chuqur tahlil qilinadi. Axborot tizimlarining sifatli ishlashi tashkilotlar faoliyatining barqarorligi, boshqaruv qarorlarining aniqligi va resurslardan samarali foydalanish bilan bevosita bog‘liqligi yoritib beriladi. Maqolada axborot tizimlari samaradorligini oshirish, ma‘lumotlarni boshqarish jarayonlarini takomillashtirish hamda zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tizimlarni rivojlantirish masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Axborot tizimlari, sifat va samaradorlik, infratuzilma, ma‘lumotlarni boshqarish, raqamli texnologiyalar.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot tizimlari jamiyat va tashkilotlar faoliyatining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Bugungi kunda iqtisodiyot, ta‘lim, fan, sanoat va davlat boshqaruvi sohalarida axborot tizimlaridan foydalanish samaradorlikni oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo‘lmoqda. Axborot tizimlari yordamida katta hajmdagi ma‘lumotlar tezkor qayta ishlanadi, saqlanadi va tahlil qilinadi, bu esa boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Axborot tizimi ma‘lumotlarni yig‘ish, saqlash, uzatish va qayta ishlashga xizmat qiluvchi texnik, dasturiy va tashkiliy vositalar majmuasidir. Ushbu tizimlarning samarali ishlashi ularning sifati, ishonchliligi va foydalanuvchi talablariga mosligi bilan belgilanadi. Shu sababli axborot tizimlarining sifat va samaradorlik ko‘rsatkichlarini o‘rganish va baholash bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi”.[1]

Axborot tizimlarining sifat darajasi ularning barqaror ishlashi, ma‘lumotlar aniqligi, xavfsizligi va tezkorligi bilan tavsiflanadi. Yuqori sifatga ega bo‘lgan axborot tizimlari tashkilotlarda ish jarayonlarini avtomatlashtirish, inson omiliga bog‘liq xatolarni kamaytirish hamda mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, samarador axborot tizimlari iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi”.[2]

Axborot tizimlari sifati foydalanuvchi ehtiyojlarini qondirish darajasi bilan belgilanadi. Sifatli axborot tizimi ishonchli, aniqligi yuqori va uzluksiz ishlash xususiyatiga ega bo‘lishi lozim. Ma‘lumotlarning to‘g‘ri va o‘z vaqtida taqdim etilishi boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshiradi. Axborot xavfsizligi ham sifat ko‘rsatkichlarining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ma‘lumotlarning maxfiyligi va yaxlitligini ta‘minlashni nazarda tutadi. Shuningdek, axborot tizimlarining moslashuvchanligi va kengaytirilish imkoniyati ham sifat ko‘rsatkichlariga kiradi. Tashkilot faoliyati rivojlanib borgan sari axborot tizimlari yangi talab va vazifalarga moslasha olishi zarur. Bu esa tizimning uzoq muddatli samarali ishlashini ta‘minlaydi”.[3]

Axborot tizimlarining samaradorligi ularning maqsadga erishish darajasi bilan ifodalanadi. Samarador tizimlar boshqaruv jarayonlarini tezlashtiradi, qarorlar qabul qilishda aniq va ishonchli axborotni taqdim etadi. Natijada tashkilotlarda vaqt tejaladi, xarajatlar kamayadi va umumiy faoliyat samaradorligi oshadi. Axborot tizimlari samaradorligi iqtisodiy va tashkiliy jihatdan namoyon bo‘ladi. Iqtisodiy samaradorlik tizim joriy etilishi natijasida erishilgan moliyaviy foyda bilan

o‘lchanadi. Tashkiliy samaradorlik esa mehnat unumdorligining oshishi, ish jarayonlarining soddalashuvi va boshqaruv sifatining yaxshilanishi orqali namoyon bo‘ladi”.[3]

Axborot tizimlari infratuzilmasi texnik vositalar, dasturiy ta‘minot, tarmoq texnologiyalari va axborot resurslaridan iborat. Zamonaviy axborot tizimlari infratuzilmasida bulutli texnologiyalar, ma‘lumotlar bazasini boshqarish tizimlari va axborot xavfsizligi vositalari muhim o‘rin egallaydi. Kuchli infratuzilma axborot tizimlarining barqaror va samarali ishlashini ta‘minlaydi”.[4]

Axborot tizimlarining sifat va samaradorligini oshirish uchun ularni doimiy ravishda modernizatsiya qilish zarur. Zamonaviy dasturiy vositalardan foydalanish, axborot xavfsizligini kuchaytirish, foydalanuvchilar malakasini oshirish hamda tizim faoliyatini muntazam monitoring qilish ushbu jarayonning asosiy yo‘nalishlari hisoblanadi. Shu bilan birga, axborot tizimlarini boshqarishda ilmiy yondashuv va tahliliy usullardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi”.[2]

Xulosa qilib aytganda, axborot tizimlarining sifat va samaradorlik ko‘rsatkichlari ularning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Sifatli va samarali axborot tizimlari tashkilotlar faoliyatini optimallashtiradi, boshqaruv qarorlarini qabul qilishni takomillashtiradi va raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlanishni ta‘minlaydi. Shu bilan birga, tizimlarni doimiy modernizatsiya qilish, foydalanuvchilar malakasini oshirish, axborot xavfsizligini ta‘minlash, qarorlarni ma‘lumotlar tahliliga asoslash va tizim faoliyatini monitoring qilish tavsiya etiladi. Tizimlar moslashuvchan va kengaytiriladigan bo‘lishi lozim, chunki tashkilot ehtiyojlari o‘zgarishi bilan yangi vazifalar yuzaga keladi. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, axborot tizimlari barqaror ishlaydi, resurslar samarali taqsimlanadi va tashkilotlarning raqamli iqtisodiyot sharoitidagi rivojlanishi mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xodiyev B.Y. *Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va tizimlari*. – Toshkent: Sano-standart, 2017. – 552 b. (Axborot tizimlari tushunchasi va tarkibi: 45–52-betlar; sifat va samaradorlik masalalari: 118–125-betlar).
2. Xashimxodjayev Sh.I., Rixsimbayev O.K. *Iqtisodiy axborot tizimlarini loyihalash*. – Toshkent: IQTISODIYOT, 2019. – 237 b. (Axborot tizimlari sifati va baholash mezonlari: 73–81-betlar; loyihalashda samaradorlik: 134–142-betlar).
3. Mirzayev D.A., Norboyeva N.E. *Axborot tizimlari asoslari*. – Toshkent: OOO “DIADEMA NUR SERVIS”, 2025. – 236 b. (Axborot tizimlarining samaradorligi va amaliy qo‘llanilishi: 96–104-betlar; boshqaruvdagi roli: 156–162-betlar).
4. Qodirov A.A. *Axborot tizimlari va texnologiyalari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 280 b. (Axborot tizimlari infratuzilmasi va texnologik asoslari: 58–66-betlar).